

Dinamika moći u partnerskim odnosima

Marić, Mia

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Law / Sveučilište u Zagrebu, Pravni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:199:995233>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-14**

Repository / Repozitorij:

[Repository Faculty of Law University of Zagreb](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Mia Marić

DINAMIKA MOĆI U PARTNERSKIM ODNOSIMA

ZAVRŠNI RAD

Zagreb, 2024.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
PRAVNI FAKULTET
STUDIJSKI CENTAR SOCIJALNOG RADA

Mia Marić

DINAMIKA MOĆI U PARTNERSKIM ODNOSIMA

ZAVRŠNI RAD

Mentorica: Prof.dr.sc. Slavica Blažeka Kokorić

Zagreb, 2024.

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. ANALIZA RAVNOTEŽE MOĆI U PARTNERSKOM ODNOSU	3
2.1. Povezanost položajne i doživljajne moći u partnerskom odnosu s kvalitetom partnerskog odnosa	3
2.2. Strategije utjecaja.....	6
3. PREGLED RAZLIČITIH TEORIJSKEIH PERSPEKTIVA O DINAMICI MOĆI U PARTNERSKOM ODNOSU	8
3.1. Teorija socijalne moći	9
3.2. Teorija resursa.....	10
3.3. Teorija međuovisnosti.....	11
3.4. Usporedba teorija moći u ljubavnim odnosima	13
4. RAZLIČITI OBRASCI DINAMIKE MOĆI.....	14
4.1. „Tko nosi hlače“?.....	14
4.2. Pogled na moć u partnerskom odnosu kroz prizmu rodnih uloga	16
5. ISHODI DISBALANSA MOĆI U PARTNERSKIM ODNOSIMA	18
6. MEHANIZMI USKLAĐIVANJA MOĆI U PARTNERSKIM ODNOSIMA... ..	22
7. ZAKLJUČAK.....	25
8. LITERATURA.....	26

Dinamika moći u partnerskim odnosima

Sažetak:

Moć je sastavni dio svih interpersonalnih odnosa, a osobito veliku ulogu ima u određivanju dinamike ljubavnih veza, jer određuje kako se partneri međusobno odnose jedan prema drugom i kako se donose odluke. Različite teorije moć definiraju kao sposobnost utjecaja, promjene ili kontrole nad drugom osobom. Životi romantičnih partnera često su toliko isprepleteni, da sposobnost pojedinca da zadovolji svoje ciljeve i želje gotovo neizbježno ovisi o suradnji njegovog ili njezinog romantičnog partnera. Kao rezultat toga, tvrdi se da je dinamika moći ključna za razumijevanje različitih aspekata romantičnih odnosa, uključujući i to kako pojedinci percipiraju svoju trenutnu romantičnu vezu. Ovaj rad fokusira se upravo na analizu dinamike moći u partnerskim odnosima, pružajući uvid iz dostupne literature o različitim vrstama i obrascima dinamike moći, manifestacijama moći u odnosu, teorijama moći, posljedicama disbalansa moći te načinima usklađivanja dinamike moći u ljubavnim vezama.

Ključne riječi: Moć, dinamika moći, partnerski odnosi

Power dynamics in romantic relationships

Abstract:

Power is an integral part of all interpersonal relationships, and it plays a particularly large role in determining the dynamics of romantic relationships, because it determines how partners relate to each other and how decisions are made. Different theories define power as the ability to influence, change or control another person. The lives of romantic partners are often so intertwined that an individual's ability to satisfy his or her goals and desires almost inevitably depends on the cooperation of his or her romantic partner. As a result, it is argued that power dynamics are central to understanding various aspects of romantic relationships, including how individuals perceive their current romantic relationship. This paper focuses precisely on the analysis of power dynamics in partner relationships, providing insight from the available literature on different types and patterns of power dynamics, manifestations of power in relationships, theories of power, the consequences of power imbalance and the mechanisms for harmonizing power dynamics in love relationships.

Key words: power, power dynamics, romantic relationships

Izjava o autorstvu rada

Ovime potvrđujem da sam osobno napisala rad „Dinamika moći u partnerskim odnosima“ i da sam njegov autor/ica.

Svi dijelovi rada, nalazi ili ideje koje su u radu citirane ili se temelje na drugim izvorima (bilo da su u pitanju mrežni izvori, udžbenici, knjige, znanstveni, stručni ili popularni članci) u radu su jasno označeni kao takvi te adekvatno navedeni u popisu literature.

Ime i prezime: Mia Marić

Datum: 17.6.2024.

1. UVOD

Moć je sastavni dio svake veze, osobito bliske ljubavne veze, jer ona određuje kako se partneri međusobno odnose jedan prema drugom i kako se donose odluke (Dunbar i Burgoon, 2005.). Često citirani citat Russella (1938., prema Dunbar i Burgoon, 2005.) tvrdi da je “temeljni koncept u društvenim znanostima moć, na isti način na koji je energija temeljni koncept u fizici”. Iako je moć definirana na razne načine, ona može biti tumačena kao sposobnost pojedinca da u nekom odnosu utječe na drugu osobu kako bi ostvario specifične ciljeve koje želi u određenoj situaciji, uspijevajući se oduprijeti potencijalnom otporu druge osobe (Simpson i sur., 2015.). Interpersonalna moć integralni je dio svih ljudskih odnosa (Dunbar i sur., 2016.). U socijalnoj psihologiji, moć se objašnjava kao kontrola nad resursima (Keltner i sur., 2003.; prema Korner i Schutz, 2021.). Prepoznato je da moć igra veliku ulogu u određivanju funkcioniranja i dinamike heteroseksualnih ljubavnih veza (Traeder i Zeigler-Hill, 2020.). Ljubavne veze, odnosno partnerski odnosi, odnose se na uzajamne, stalne i dobrovoljne interakcije između dva partnera koje karakteriziraju specifični izrazi naklonosti i intimnosti (Zhao, 2024.). Moć i dominacija važni su u ovom smislu jer ljudi u bliskim odnosima ovise jedni o drugima kako bi postigli svoje ili zajedničke ciljeve. Kada su ciljevi partnera proturječni, moć se može primijeniti kako bi se postigli vlastiti ciljevi nauštrb ciljeva drugog partnera (Dunbar i Burgoon, 2005.). Nastavno, moć ima važne implikacije za dinamiku bračnih i obiteljskih odnosa čak i kada sukobi ne izbiju na površinu (McDonald, 1980.; prema Dunbar i Burgoon, 2005.). Romantični partneri često će imati barem donekle drugačije ciljeve, što znači da svaki partner mora donositi odluke o tome kako slijediti vlastite ciljeve uzimajući u obzir ciljeve svog partnera (Howard i sur. 1986.; prema Traeder i Zeigler-Hill, 2020.). Sukob koji se pojavljuje između neskladnih ciljeva može dovesti do situacija u kojem jedan pojedinac pokušava upotrijebiti svoju moć u odnosu kako bi izvršio utjecaj na svog partnera te ispunio vlastite ciljeve (Sprecher i sur. 2006.; prema Traeder i Zeigler-Hill, 2020.).

Životi romantičnih partnera često su toliko isprepleteni da sposobnost pojedinca da zadovolji svoje ciljeve i želje gotovo neizbježno ovisi o suradnji njegovog

ili njezinog romantičnog partnera (Overall i sur. 2016.; prema Traeder i Zeigler-Hill, 2020.). Kao rezultat toga, tvrdi se da je dinamika moći ključna za razumijevanje različitih aspekata romantičnih odnosa, uključujući kako pojedinci percipiraju svoju trenutnu romantičnu vezu (Frieze i McHugh 1992.; Galliher i sur. 1999.; prema Traeder i Zeigler-Hill, 2020.). Subjektivna percepcija moći u odnosu povećava vjerojatnost korištenja pokušaja kontrole da bi se ostvarila dominacija u interakciji. Kada su ti pokušaji kontrole uspješni, pojedinac je moćniji i stoga ima veći utjecaj na donošenje odluka (Dunbar i Burgoon, 2005.). McDonald (1980., prema Dunbar i Burgoon, 2005.) je primijetio da je malo vjerojatno da će se u partnerskom odnosu naći partneri koji su potpuno jednaki u svojoj moći jer ljudi imaju drugačije jakosti i potencijale te različite resurse koji im stoje na raspolaganju. No prethodna su istraživanja pokazala da su neki parovi relativno izjednačeni u poziciji moći na sveobuhvatnijoj razini, osobito oni s fleksibilnijim stavovima prema rodnim ulogama (Dunbar, 2000.; Scanzoni, 1980.; prema Dunbar i Burgoon, 2005.).

Važno je napraviti distinkciju između termina moći i dominacije. Uz prethodno spomenute definicije moći, bitno je nadodati da je moć, između ostalog, i sposobnost, poput drugih sposobnosti, koja se ne koristi uvijek. Čak i kada se koristi, ne mora uvijek biti evidentna. U kontrastu s moći, koja nosi latentnu narav (Komter, 1989.; prema Dunbar i Burgoon, 2005.), dominacija se jasno očituje. Dominacija podrazumijeva ekspresivne i relacijske činove kojima se moć vrši i ostvaruje se njena svrha - utjecaj (Burgoon i sur., 1998.; prema Dunbar i Burgoon, 2005.). Vraćajući ove pojmove u kontekst partnerskog odnosa, može se zaključiti da partner s većom razinom moći utječe na partnera s manjom, čak i bez nužne namjere (Huston, 1983.; Dunbar i Burgoon, 2005.). Ovaj rad bavi se tematikom dinamike moći unutar partnerskog odnosa te se pri tome fokusira na pregled literature koja u središte stavlja pitanja izvora moći te pojašnjava koji čimbenici određuju različite pozicije moći kod partnera, različite načine kako se moć izražava ili komunicira u partnerskom odnosu, kakav utjecaj ima na cjelokupnu dinamiku partnerskog odnosa, kako se razvija i mijenja dinamika moći između partnera te kako balansirati moć u partnerskom odnosu. Ukratko, cilj rada je pružiti uvid u to kako dinamika moći može izgledati u partnerskim odnosima i kako upravljati dinamikom moći u vidu postizanja što bolje kvalitete i zadovoljstva partnerskim odnosom.

2. ANALIZA RAVNOTEŽE MOĆI U PARTNERSKOM ODNOSU

2.1. Povezanost položajne i doživljajne moći u partnerskom odnosu s kvalitetom partnerskog odnosa

Moć se može manifestirati u nekom partnerskom odnosu na različite načine. Korner i Schutz (2021.) predlažu podjelu na položajnu / statusnu (objektivnu) moć i na doživljajnu (subjektivnu) moć. Indeks objektivne moći može, primjerice, proizaći iz socioekonomskih resursa, kao što su prihod, status zanimanja i obrazovna postignuća (Conger et al., 2010.; Greaves i sur., 1995.; Harvey i sur., 2002.; Pahl, 1995.; Strickhouser i Sutin, 2020.; prema Korner i Schutz, 2021.). U literaturi vezanoj uz moć u bračnom odnosu, sposobnost utjecaja na partnera temeljem socioekonomskih resursa obično se povezuje s položajnom moći (Fox & Blanton, 1994., prema Korner i Schutz, 2021.).

Kada govorimo o doživljajnoj, subjektivnoj moći, ona je konceptualizirana kao subjektivna procjena sposobnosti donošenja odluka u intimnom odnosu (Beach & Tesser, 1993.; Gray-Little & Burks, 1983.; prema Korner i Schutz, 2021.). Ovdje Anderson i suradnici (2012., prema Korner i Schutz, 2021.) uvode još jedan važan konstrukt: *osobni osjećaj moći*. Ovaj osobni osjećaj moći spomenuti autori definiraju kao psihološko stanje - percepcija nečije sposobnosti da utječe na druge. Osobni osjećaj moći se obično definira u određenom socijalnom kontekstu, što implicira da partnerova osobna razina moći ima utjecaj na drugog partnera (Korner i Schutz, 2021.). Komplementarno tome, autori naglasak stavljaju na socijalnu prirodu moći u intimnim vezama te potvrđuju da pojedinčeva moć u partnerskom odnosu ima utjecaj na ishode doživljaja osobne moći kod oba partnera (Korner i Schutz, 2021.).

Kad govorimo o subjektivnom doživljaju osobne moći unutar partnerskog odnosa, ona je povezana sa percepcijom sposobnosti mijenjanja partnerovih misli, osjećaja i/ili ponašanja, s ciljem njihova usklađivanja s vlastitim željenim preferencijama, zajedno sa sposobnošću odupiranja pokušaju utjecaja partnera na vlastite preferencije (Simpson, 2015.; prema Korner i Schutz, 2021.).

Korner i Schutz (2021.) dalje navode da spomenuti osobni osjećaj moći može, ali ne mora biti povezan sa socioekonomskim resursima (odnosno s objektivnom

moći). Zapravo, istraživanja pokazuju kako osobe s visokom razinom položajne moći mogu imati nisku razinu doživljajne, subjektivne moći i obrnuto (Bugental & Lewis, 1999.; Fast & Chen, 2009.; prema Korner i Schutz, 2021.). U skladu s tim, prema dijadnoj teoriji moći, percepcija da osoba ima resurse i autoritet je relevantnija od realnih razina tih varijabli (Korner i Schutz, 2021.).

Farrell i suradnici (2015.) dodatno navode razliku između procesne i ishodne moći. Naime, oni napominju kako nije dovoljno sagledavati moć samo kroz ispitivanje konačnog ishoda odluka, već stavljaju naglasak i na procjenjivanje procesa kroz kojeg partneri idu kada donose odluke (Davis & Rigaux, 1974.; prema Farrell i sur., 2015.). Galliher i sur. (1999.; prema Farrell i sur., 2015.) bili su među prvima koji su napravili razliku između procesne moći i moći ishoda u romantičnim odnosima. Točnije, ove dvije vrste moći promatraju se sagledavanjem načina raspravljanja parova o problemima. Ovi konstrukti odražavaju vrlo različite pristupe promatranju moći u donošenju odluka i oslanjaju se na različite skupine vještina. Na primjer, pojedinci koji se osjećaju manje ugodno zagovarajući vlastito stajalište na agresivan način, mogli bi biti skloniji iskazivanjima svoje moći kroz raspravu o problemu, usmjeravajući temu rasprave na suptilnije načine (Farrell i sur., 2015.). Drugi pojedinci mogu ostvariti moć donošenjem konačne odluke, čak i ako ih je njihov partner u biti tijekom procesa doveo do konačnog ishoda (Farrell i sur., 2015.). Ovo ne znači da su nositelji procesne i ishodne moći nužno različiti partneri, već postoje odnosi u kojima jedan partner vodi razgovor i donosi konačnu odluku te odnosi u kojima oba partnera podjednako kontroliraju proces donošenja odluka i krajnje ishode. Trebalo bi procijeniti obje vrste moći za oba partnera kako bi se utvrdila ravnoteža moći procesa i ishoda unutar nekog partnerskog odnosa (Farrell i sur., 2015.).

Mnoga su istraživanja proučavala posljedice imanja moći i manjka moći te njezine (ne)ravnoteže na dugotrajnost partnerskog odnosa, kvalitetu, privrženost, povjerenje, seksualnu privlačnost i druge varijable (Bruhin, 2003.; Felmlee, 1994.; Kim i sur., 2019.; Lennon i sur., 2013.; Zverling, 2019.; prema Korner i Schutz, 2021.). Na primjer, zaključeno je da su visoki prihodi (kao indikator položajne moći) vezani s nižom posvećenošću u braku. Pri tome je primijećeno da su partneri koji imaju više prihode skloniji atribuirati velikodušnost, nesebično ponašanje i posvećenost svojih

partnera kao potaknuto potencijalnom koristi koju imaju od njihovih materijalnih resursa (Inesi i sur., 2012.; Korner i Schutz, 2021.).

U upitnicima samoprocjene, žene su najčešće pokazale više razine posvećenosti i emocionalne uključenosti u vezu od muškaraca (Felmlee, 1994.; Sacher & Fine, 1996.; prema Korner i Schutz, 2021.). Veća moć nad partnerom obično je povezana s manjim interesom i manjom predanošću vezi te se češće odnosi na muškarce nego na žene (Sprecher i sur., 2006.; prema Korner i Schutz, 2021.). Doakzano je da niska predanost vezi ima negativan učinak na partnerski odnos kroz smanjenje povjerenja (Wieselquist i sur., 1999., prema Korner i Schutz, 2021.). S druge strane, doživljaj visoke razine moći u vezi dovodi do povećanja autentičnosti i subjektivnog blagostanja, dok doživljaj niže razine moći dovodi do smanjene tendencije rješavanja problema i do inhibicije ponašanja (Korner i Schutz, 2021.). Konačno, utvrđeno je da je uravnotežena moć u odnosu povezana s emocionalnim blagostanjem, zadovoljstvom u vezi i većom seksualnom željom (Aida i Falbo, 1991.; Breznsnyak i Whisman, 2004; Drigotas i sur., 1999.; prema Korner i Schutz, 2021.). Sve u svemu, literatura o moći u intimnim odnosima sugerira da su slične, balansirane razine moći između partnera, ali i visoke razine doživljajne moći, korisne za odnos. Štoviše, najviše razine kvalitete odnosa pokazali su parovi s najuravnoteženijim razinama moći (Conroy et al., 2016.; Gray-Little & Burks, 1983.; prema Korner i Schutz, 2021.). Nadalje, utvrdilo se da su egalitarni parovi zadovoljniji brakom te da izvještavaju o ukupnoj boljoj bračnoj prilagodbi (npr. Gray-Little i sur., 1996.; Handley i sur., 2019.; prema Whittington i Turner, 2023.).

S druge strane neravnoteža moći u partnerskom odnosu povezuje se u brojnim istraživanjima s negativnim ishodima. Tako se pokazalo da će pojedinci koji smatraju da njihov partner ima veću moć nad ishodom veze, vjerojatnije biti viktimizirani od strane partnera (Oka i sur., 2016.; prema Whittington i Turner, 2023.). S obzirom na brojne negativne ishode i u pogledu kvalitete partnerskog odnosa, istraživanje prediktora neravnoteže moći je neophodno i važno u prevenciji ovih nepovoljnih ishoda (Whittington i Turner, 2023.).

2.2. *Strategije utjecaja*

Kako bismo uopće mogli dalje analizirati dinamiku moći u partnerskom odnosu, važno je razmotriti pitanje kakva je želja pojedinog partnera za postizanjem određene pozicije moći u partnerskom odnosu, a samim time i želja za utjecajem na drugog partnera?

Mnogi socijalni psiholozi smatraju da je sveukupno ljudsko ponašanje usmjereno na ciljeve te da su sve radnje pokušaji restrukturiranja okoline kako bi se zadovoljile osobne želje (Marwell i Schmitt, 1967.). Čak i bez tako isključive perspektive, jasno je da ljudi troše dobar dio vremena pokušavajući navesti druge da se ponašaju onako kako oni žele te to pokušavaju na različite načine (Marwell i Schmitt, 1967.). Strategije utjecaja definirane su kao ciljevi više razine te se odnose na različite interpersonalne pristupe koje osobe koriste kako bi postigle mogućnost utjecaja na druge (Simpson i sur., 2015.). Različite strategije utjecaja moguće je definirati kroz dvije dimenzije: izravnost (izravne nasuprot neizravnih strategija) i valencija (pozitivne nasuprot negativnih strategija).

Simpson i suradnici (2015.) navode da direktne ili izravne strategije podrazumijevaju otvorene, vidljive i nedvosmislene pokušaje utjecaja na drugu osobu, dok neizravne strategije uključuju više tajnih, manje vidljivih i suptilnijih oblika utjecaja. Pozitivne strategije podrazumijevaju korištenje obećanja ili nagrada u ime postizanja utjecaja, dok se negativne strategije često fokusiraju na korištenje prijetnji ili kazni. Ove dvije dimenzije, koje su prilično ortogonalne, rezultiraju s četiri osnovne vrste utjecaja: izravno–pozitivni, izravno–negativni, neizravno–pozitivni ili neizravno–negativni pristup (Overall, Fletcher, Simpson i Sibley, 2009.; Prema Simpson i sur., 2015.). Strategije utjecaja ostvaruju se korištenjem koordiniranih skupova taktika utjecaja (npr. prisila, autokracija, rasuđivanje, manipulacija) koji se biraju i koriste za postizanje utjecaja (Simpson i sur., 2015.). Učinkovitost upotrebe različitih strategija i taktika utjecaja ovisi o vrsti i količini moći koju osoba ima u odnosu na vrstu i količinu moći romantičnog partnera (Simpson i sur., 2015.).

Količina moći koju pojedinac ima u odnosu na svog partnera u određenoj domeni (npr. donošenje financijskih odluka, obavljanje kućanskih poslova i slično), utječe na oba partnera, na to kako razmišljaju, kako se osjećaju i ponašaju, te kako u

konačnici pokušavaju utjecati jedno na drugo kroz svakodnevne interakcije. Dodatno, Simpson i suradnici (2015.) pretpostavljaju da bi razlike u moći, kao i razlike u korištenju specifičnih strategija utjecaja, mogle utjecati na ishode partnerskog odnosa u smislu kratkoročnosti ili dugoročnosti veze, sagledavajući razine zadovoljstva i predanosti u vezi, te stabilnosti veze kroz protok vremena. Osim toga, razlike u moći mogu utjecati na kognitivne, bihevioralne i emocionalne sklonosti jednog ili oba partnera (Simpson i sur., 2015.). Aida i Falbo (1991.) u svom istraživanju također iznose rezultate koji potvrđuju da veća uporaba strategija moći može biti povezana s neuravnoteženim odnosom resursa. Nadalje, rezultati ove studije potvrdili su očekivanje da je bračno nezadovoljstvo povezano s upotrebom neizravnih strategija. Iako se općenito nije pokazalo da se muševci i žene razlikuju u korištenju strategija utjecaja, postojala je sugestija da su žene tradicionalnih vrijednosti koristile više strategija moći, bez obzira na vrstu, od muževa tradicionalnih vrijednosti (Aida i Falbo, 1991.).

U gotovo svim istraživanjima na ovu temu, razina moći u partnerskom odnosu mjerena je putem upitnika samoprocjene u kojem partneri donose subjektivne prosudbe o relativnoj ravnoteži moći u njihovom odnosu općenito (tj. kroz različite vrste odlučivanja i interpersonalnih situacija) (Simpson i sur., 2015.). Čestice su obično sadržavale tvrdnje kao što su: "Navedite svoj doživljaj ukupne ravnoteže moći u vašem braku", "U vašoj vezi, tko ima više moći?" "Koliki utjecaj imate na radnje vašeg partnera?" i „Koliko često popuštate zahtjevima vašeg partnera?" (Dunbar & Burgoon, 2005.; Felmlee, 1994.; Sprecher & Felmlee, 1997.; prema Simpson i sur., 2015.). Druge ljestvice mjerile su moć u vrlo specifičnim aspektima odnosa, poput seksualnosti (npr. Pulerwitz i sur., 2000.; prema Simpson i sur., 2015.).

Tako su, na primjer, Marwell i Schmitt (1967., prema Simpson i sur., 2015.) ispitivali korištenje strategija utjecaja u neosobnim i osobnim dijadičkim interakcijama tražeći od ispitanika da ocijene njihovu uporabu 16 taktika ponašanja (npr. davanje obećanja, prijatni...). Iz ovih odgovora, identificirali su pet vrsta strategija utjecaja: (a) korištenje materijalnih i verbalnih nagrada, (b) korištenje prijatne, (c) korištenje logike, (d) aktivacija neosobne predanosti, i (e) aktiviranje osobne predanosti.

Nastavno, Falvo i Peplau (1991., prema Simpson i sur., 2015.) također su istaknuli kao strategije utjecaja traženje, cjenkanje, „Laissez-faire“ strategija, negativni i pozitivni afekti, upornost, uvjeravanje, racionaliziranje, isticanje važnosti, sugeriranje, govorenje, zapovijedanje i povlačenje.

Svi ovi nalazi su preliminarni korak prema identificiranju ključnih strategija utjecaja koje većina ljudi koristi u partnerskim odnosima, te postaju prototip za kasnija istraživanja (Simpson i sur., 2015.).

3. PREGLED RAZLIČITIH TEORIJSKEIH PERSPEKTIVA O DINAMICI MOĆI U PARTNERSKOM ODNOSU

Strukture i procesi moći igraju važnu ulogu u percepciji ljudi o sebi i drugima, u njihovim osjećajima i doživljajima te implicitnom i eksplicitnom ponašanju (Young i Seedall, 2024.). Za dublje razumijevanje dinamike moći te ispravno interpretiranje i korištenje saznanja o dinamici moći za intervencije unutar partnerskog odnosa, važno je poznavati različite teorije moći (Young i Seedall, 2024.).

Neke od poznatih teorija obitelji te teorijskih pristupa unutar socijalne psihologije i komunikologije temelje se upravo na istraživanjima moći i korištenju strategija utjecaja unutar odnosa (Simpson i sur., 2015.). Iako se navedene teorije međusobno razlikuju u tome koje komponente moći i utjecaja ističu, sve uključuju povezane konstrukte te konstruiraju moć na prilično slične načine. Simpson i suradnici (2015.) u svom radu daju pregled teorija moći u partnerskim odnosima, s fokusom na to kako se svaka teorijska perspektiva nadopunjuje ili suprotstavlja drugima. Pregled različitih teorijskih pristupa baziraju na identificiranju pet dimenzija, odnosno pitanja koje pružaju organizacijski okvir za analizu različitih teorijskih pristupa te njihovu usporedbu i suprotstavljanje (Simpson i sur., 2015.:395):

- 1. Što je moć? Kako svaka teorija definira moć? Je li moć samo potencijal za utjecaj na druge ili zahtijeva namjerno djelovanje?*
- 2. Je li moć dijadična? Uzima li konceptualizacija moći u obzir relativni stupanj moći između partnera u vezi?*

3. *Koji su primarni izvori moći? Odakle proizlazi moć u odnosima? Koji su čimbenici ili domene najvažniji u određivanju koji partner ima veću moć unutar odnosa?*
4. *Kako se moć izražava ili komunicira? Kako je moć izražena ili prenesena tijekom interakcija između partnera u vezi? Koje strategije utjecaja se prikazuju u odnosima?*
5. *Kako moć utječe na osnovne ishode ljubavnog odnosa? Kako dinamika moći između partnera u vezi utječe na svakog partnera pojedinačno (npr. njegove ili njezine misli, emocije, samopoštovanje), a kako na odnos (npr. razina predanosti, zadovoljstvo, stabilnost) tijekom vremena?*

Prateći priložena pitanja od Simpsona i suradnika (2015.) slijedi kratko predstavljanje glavnih polazišta nekih relevantnih teorijskih pristupa koji se bave analizom moći u partnerskom odnosu.

3.1. Teorija socijalne moći

Jednu od prvih teorijskih objašnjenja različitih pozicija moći u partnerskom odnosu nude French i Raven (1959., prema Simpson i sur., 2015.). U svojoj teoriji socijalne moći, moć definiraju kao mogućnost utjecaja na drugu osobu, bilo da se radi o strancu, slučajnom poznaniku, kolegi s posla, prijatelju ili romantičnom partneru. Socijalni utjecaj je objašnjen kao proces kroz koji se socijalna moć koristi u interpersonalnim kontekstima putem korištenja različitih strategija utjecaja i njihove temeljne taktike. Socijalni utjecaj javlja se kada prisutnost (stvarna ili implicirana) ili akcije jedne osobe (agent utjecaja) rezultiraju promjenama u uvjerenjima, stavovima ili ponašanju druge osobe (meta utjecaja) (prema Simpson i sur., 2015.).

Kao najvažniji doprinos ove teorije ističe se klasifikacija šest temeljnih izvora moći (French i Raven, 1959.; prema Simpson i sur., 2015.) koji su povezani s uporabom različitih strategija utjecaja, od kojih svaka ima jedinstvene utjecaje na metu utjecaja (osobu na koju se utječe). Prvi navedeni izvor moći povezan je s korištenjem pozitivnih potkrjepljenja putem nagrađivanja, na način da meta percipira agenta utjecaja sposobnim da joj pruži materijalne ili nematerijalne nagrade, ukoliko meta usvoji određena uvjerenja, stavove ili ponašanja koja mu agent „nameće“. Ovaj izvor moći najčešće je korišten u roditeljstvu s djecom, kako bi nagovorili svoju djecu na

željeno ponašanje, a manje u partnerskim odnosima. Zatim, drugi izvor moći odnosi se na prisilnu moć putem negativnih potkrjepljenja ili kazne, odnosno na situacije u kojima osoba percipira da agent ima sposobnost kazniti je za nepoželjna ponašanja. Ponovno, ovo je strategija učestalo korištena od strane roditelja za kontrolu nepoželjnih, averzivnih ili opasnih ponašanja uz prijetnje kaznom.

Iako su navedena dva izvori moći u manjoj mjeri zastupljena među odraslim osobama u ljubavnoj vezi, uobičajeno se smatraju osnovnim izvorima moći zbog njihove učinkovitosti i jednostavnosti korištenja (Simpson i sur., 2015.). Nasuprot tome, četiri preostala izvora moći zahtijevaju višu razinu razumijevanja i svjesnosti mete kako bi mogli djelovati učinkovito. Navedene su još legitimna, referentna, stručna i informacijska moć od kojih se svaka razlikuje po situacijama na koje se odnosi, ali zajedničko im je gledanje na moć kao na ne-dijadični potencijal utjecaja na drugoga, koji se izražava kroz strategije utjecaja. Osim toga, teorija socijalne moći govori vrlo malo, ako išta, o tome kako moć djeluje u uspostavljenim dijadama, te se skoro pa ne dotiče glavnih ishoda imanja naspram nemanja moći. Teorija socijalne moći više se usmjerava na pojedince, umjesto na odnose među pojedincima, što ju čini neadekvatnom za potrebu identificiranja dugoročnih posljedica korištenja različitih izvora moći unutar partnerskog odnosa.

3.2. Teorija resursa

Teoriju resursa uveli su Blood i Wolfe (1960., prema Simpson i sur., 2015.), a orijentirajući se na resurse definirane kao “vlasništvo osobe koje se može staviti na raspolaganje drugima, kao instrument za njihovo zadovoljenje potreba ili postizanje svojih ciljeva”, pri čemu se vještine, znanje, novac i status smatraju relevantnim resursima. Safilios-Rothschild (prema Simpson i sur., 2015.) pružio je opsežniju tipologiju resursa, uključujući socioekonomske (npr. novac, prestiž), afektivne (npr. naklonost, ljubav), ekspresivne (npr. razumijevanje, društvena podrška), partnerske (npr. društveni, rasonoda), seksualne i uslužne (npr. održavanje domaćinstva, briga o djeci). Svaki od ovih resursa može se posjedovati u većoj ili manjoj mjeri kod svakog partnera u vezi, a svaki partner može izabrati želi li podijeliti s partnerom ili zadržati za sebe pristup pojedinom resursu. Blood i Wolfe (1960., prema Simpson i sur., 2015.)

nadalje definiraju moć kao sposobnost pojedinca da promijeni ponašanje drugih članova u svom društvenom sustavu, a neravnoteže u razmjeni resursa predstavljaju primarne izvore moći. Ovakvo poimanje moći podrazumijeva dijadično shvaćanje moći, u smislu da se ne može odrediti razina moći unutar odnosa, bez uvida u razinu moći i resursa oba partnera (Simpson i sur., 2015.). Teorija dalje tvrdi da pri neuravnoteženim razinama resursa među partnerima, partner koji ima manje resursa postaje ovisan o drugom koji mu daje pristup resursima pomoću kojih može zadovoljiti svoje potrebe i postići ciljeve. Ova povećana ovisnost proizvodi poziciju manje moći unutar veze, a uslijed promjena po pitanju razine resursa, dinamika moći se također mijenja (Simpson i sur., 2015.). Spomenute postavke ove teorije sugeriraju da je ovisniji partner, s nižom razinom moći (i nižom razinom resursa), spremniji prihvatiti nejednake i nepoštene razmjene resursa, što s vremenom još više povećava disbalans moći među partnerima. Simpson i suradnici (2015.), za kraj, ilustriraju središnja načela teorije resursa, na primjeru romantične veze Mary i Richarda. U primjeru, Mary nema pristup novcu, ali Richardu pruža naklonost, intimu, podršku te se brine o kući i obitelji. Zauzvrat očekuje financijsku potporu od strane Richarda, a nije joj potrebna uzvraćena ljubav i naklonost. Richard je opisan kao privlačan muškarac koji bi lako mogao pronaći novu partnericu, ali ostaje uz Mary jer prima toliko ljubavi i podrške od nje. U ovom slučaju, jasno je da Richard ima više moći u vezi od Mary iz razloga što dobiva više opipljivih nagrada u njihovom odnosu, uz manje žrtvi u usporedbi s Mary. Međutim, ako Mary iznenada dobije pristup novcu van odnosa (primjerice putem nasljedstva), ona može trenutnu dinamiku njihovog odnosa početi doživljavati neuravnoteženom, očekujući više od Richarda u zamjenu za njezine resurse, koji bi mogli promijeniti dinamiku moći u njihovom odnosu. Ukratko, teorija resursa definira moć kao sposobnost da se promijeni ponašanje druge osobe, što proizlazi iz neravnoteže u pristupu i razmjeni vrijednih resursa unutar odnosa (Simpson i sur., 2015.).

3.3. Teorija međuovisnosti

Teorija međuovisnosti jedna je od prvih socijalno-psiholoških teorija moći među parovima (Kelley & Thibaut, 1978.; Thibaut & Kelley, 1959.; prema Simpson i sur., 2015.). Thibaut i Kelley (1959., prema Simpson i sur., 2015.) definiraju moć kao

sposobnost jednog partnera u odnosu da izravno utječe na kvalitetu ishoda za drugog partnera u datoj situaciji (tj. konačna dobit cost-benefit jednadžbe: nagrada i cijena). Drugim riječima, partneri koji imaju alternative u odnosu na njihovog partnera i vezu, imaju veću moć unutar svog odnosa jer imaju mogućnost većeg broja nagrada izvan same veze u usporedbi s njihovim partnerom (Simpson i sur., 2015.). Protekom vremena, pojedinci koji imaju bolje alternative van veze, vjerojatnije će prekinuti vezu ako im partner ne pruža unikatne ishode, poput izuzetno visoke razine ljubavi i naklonosti. Prema teoriji međuovisnosti, postoje tri vrste moći pri donošenju zajedničkih odluka kod partnera. Kontrola sudbine, kao prva vrsta, odnosi se na dinamiku u kojoj jedan partner u potpunosti određuje ishode drugoga, bez obzira na to što drugi partner želi napraviti. Na primjeru Mary i Richarda, Simpson i suradnici (2015.) ilustriraju situaciju u kojoj Mary želi raditi određenu aktivnost (npr. ići na večeru) te ima sudbinsku kontrolu nad Richardom. U tom slučaju Richard će najvjerojatnije pristati na aktivnost koju predlaže Mary (ići će s njom na večeru), bez obzira je li u skladu s njegovim osobnim preferencijama.

U svom ekstremnom obliku, kontrola sudbine zna voditi nasilnim odnosima u kojima jedan partner (moćnija osoba) potpuno diktira što drugi, manje moćni partner kaže i čini (Simpson i sur., 2015.).

Druga vrsta moći je kontrola ponašanja. Partner koji doživljava isplativijim (u vidu nagrada) konformirati se željama drugog partnera, postaje nositelj kontrole ponašanja. Ova vrsta moći ponovno se oslanja na pozitivna potkrjepljenja, odnosno nagrađivanje. Navodi se da se sretnije veze i bolje prilagođeni partneri češće oslanjaju na ovaj tip kontrole, umjesto na kontrolu sudbine (Thibaut & Kelley, 1959.; prema Simpson i sur., 2015.). Štoviše, u dugotrajnim vezama početni obrasci kontrole sudbine često prelaze na kontrolu ponašanja dok partneri u vezi saznaju više jedan o drugom i pronalaze načine pristupanja aktivnostima profitabilnima i zadovoljavajućima za oba partnera.

Konačno, treća vrsta moći odnosi se na stručnost ili informiranost, a dolazi od jednog partnera koji ima specifične informacije od kojih i drugi partner može imati koristi (Simpson i sur., 2015.). Slično kao moć stručnosti kod teorije socijalne moći, pojedinci koji imaju takozvanu stručnost mogu pospješiti pozitivne ishode za drugog partnera putem dijeljenja efikasnije cost-benefit jednadžbe svom partneru. Za bolje

razumijevanje, primjena moći stručnosti na primjeru Mary i Richarda glasi: Mary ima posebna znanja i savjete o tome kako dovršiti određeni težak posao u dvorištu, a koja može podijeliti s Richardom. Ovi savjeti omogućit će Richardu da završi posao mnogo brže i sa znatno manje napora, dopuštajući mu da radi nešto drugo kasnije tog dana (Simpson i sur., 2015.).

3.4. Usporedba teorija moći u ljubavnim odnosima

Analiza prethodno spomenutih teorija koje analiziraju različite pozicije i dinamiku moći u partnerskim odnosima omogućuje uviđanje njihovih međusobnih razlika i sličnosti. Ovdje valja najprije napomenuti da sve navedene teorije konceptualiziraju moć kao sposobnost ili potencijal utjecaja, promjene ili kontrole nad drugom osobom (Simpson i sur., 2015.). Onaj moćniji partner može odlučiti hoće li pokušati utjecati na svog partnera u određenoj situaciji, ali isto tako ne mora zapravo koristiti svoju moć da bi bio moćan.

Ističući navedeno, Simpson i suradnici (2015.) pojašnjavaju da pojedinci utječu jedni na druge i neizravno, bez svjesne odluke da to čine.

Nadalje, zanimljivo je primijetiti da se većina teorija moći usmjerava na iste konstrukte, poput resursa. Jednako tako, sve se teorije bave kontrolom nad partnerovim ishodima putem nagrade ili prisile. Teorija međuovisnosti, primjerice, usredotočuje se na relacijske konstrukte koji su na sličan način obrađeni i kod teorije socijalne moći (Simpson i sur., 2015.). Također, izuzev teorije socijalne moći, ostale teorije konceptualiziraju moć kao dijadni koncept, kojeg u ovom kontekstu ne vrijedi sagledavati kroz resurse, autoritet, samostalnost osobe same po sebi, već u odnosu prema partneru.

Valja primijetiti da se predstavljene teorije nedovoljno orijentiraju na ishode strategija utjecaja i izvora moći na pojedinog partnera i na njihovu vezu (Simpson i sur., 2015.). U ovom kontekstu važno je istaknuti da se teorija pristupa moći bavi ovom temom, ocrtavajući kognitivne, afektivne i ponašajne tendencije osoba koji imaju više moći naspram osoba s manje moći. Međutim treba reći da se ova teorija prvenstveno usredotočuje na analizu moći u površnijim odnosima (npr. između stranaca ili poznanika), te ne pruža uvid u ishode veze ovisno o razlikama u dinamici moći u

određenom partnerskom odnosu (Simpson i sur., 2015.). Sveukupno gledano, bez obzira na njihove neizbježne manjkavosti, postojeće teorije nam pružaju mnoga saznanja o različitim obrascima kako dinamika moć može izgledati u jednom partnerskom odnosu.

4. RAZLIČITI OBRASCI DINAMIKE MOĆI

4.1. „Tko nosi hlače“?

Ranija istraživanja pretpostavljala su da se razine moći parova, bile one simetrične ili asimetrične, razvijaju tijekom vremena, paralelno s produblјivanjem međuovisnosti partnera (Drigotas i sur., 1999.; prema Lennon i sur., 2013.). Lennon i suradnici (2013.), nasuprot tome, smatraju da partneri mogu stupiti u intiman odnos s različitim razinama moći, unaprijed definiranim društvenim normama, koje mogu naknadno utjecati na privrženost u odnosu kroz varijable modela ulaganja (tj. zadovolјstvo, kvaliteta alternativa i ulaganje).

Dominacija žene, muža ili prisutna ravnoteža moći puno govori o sveukupnoj dinamici u određenom partnerskom odnosu. Iako postoje različiti načini konceptualizacije i mjerenja moći, većina istraživanja mjerila je moć u partnerskom odnosu na jedan od tri načina: (a) kroz raspolaganje resursima (poput obrazovanja ili prihoda, koji čine temelje moći); (b) kroz praćenje procesa u partnerskom odnosu (poput količine pričanja jednog partnera) te (c) „tko ima zadnju riječ“, odnosno tko određuje ishod u rješavanju problema ili donošenju odluka (Cromwell i Olson, 1975.; prema Gray-Little i Burks, 1983.).

Studije koje su istraživale prirodu povezanosti između pozicija moći i zadovolјstva u braku dosljedno ukazuju na to da je podjednaka raspodjela moći (egalitarni odnosi) povezana s najvišom razinom prijavljenog zadovolјstva brakom te da su parovi u kojima žena sveukupno dominira manje zadovolјni svojim odnosom u usporedbi s parovima jednakih razina moći ili parovima gdje dominira muž (Blood & Wolfe, 1960.; Centers, Raven, & Rodrigues, 1971.; Corrales, 1975.; prema Gray-Little & Burks, 1983.). Neki istraživači (Coleman & Straus, 1986.; Mashal, 1985.; prema

Gray-Little i Burks, 1983.) naglašavaju da egalitarni parovi lakše postižu višu razinu kompromisa u pogledu željene raspodjele moći, od parova s hijerarhijskim odnosima. Dodatni dokazi za povezanost između egalitarne raspodjele moći i bračne prilagodbe leže u istraživanjima koja pokazuju da se najmanje nasilja događa u brakovima u kojima je moć podjednako podijeljena (Coleman i Straus, 1986.; Hamby i Gray Little, 1994.; prema Gray-Little i Burks, 1983.).

Ishodi distribucije moći i ishodi samog partnerskog odnosa, nisu uvijek jasni niti predvidljivi te su često produkt društvenih i kulturoloških utjecaja (Felmlee i Sprecher, 1997.).

Procjena ravnoteže moći para ovisi, u velikoj mjeri, o tome kojeg se partnera pita (Felmlee i Sprecher, 1997.). Muškarci će vjerojatnije nego žene vidjeti neravnotežu moći u partnerskom odnosu te će procijeniti sebe kao moćnijeg partnera (osobito u pogledu donošenja odluka). Žene su s druge strane sklonije partnerski odnos promatrati kao relativno egalitaran i po razini moći i u odlučivanju (Felmlee i Sprecher, 1997.) Ukratko, mnogi od parova uočavaju neravnotežu moći u svom odnosu, ali pri tome doživljaj stupnja i izvora neravnoteže moći u odnosu nije nužno isti iz perspektive muškarca i žene (Felmlee i Sprecher, 1997.).

Gray-Little i Burks (1983.) tvrde da postoje dva glavna objašnjenja za visoke stope nezadovoljstva brakom kod parova u čijem bračnom odnosu dominira žena: neusklađenost uloga i nesposobnost uloge muža. Naime, utvrđeno je u odnosima u kojima žena dominira, najčešće oba partnera na ženinu dominaciju gledaju kao nepoželjnu. Dodatno, u tako postavljenoj dinamici moći, muževi se češće doživljavaju kao nesposobni za vođenje, čime ostavljaju ženi ulogu u kojoj treba preuzeti više ovlasti nego što ona zapravo želi, time izazivajući nezadovoljstvo kod oboje (Gray-Little i Burks, 1983.).

Gray-little i Burks (1983.) predlažu dodatno objašnjenje zašto dolazi do nezadovoljstva u braku s dominantnom suprugom. Smatraju da je ova uloga za ženu često posebno zahtjevna i frustrirajuća zbog neuspješnih nastojanja žene da potakne muža da preuzme vodeću ulogu. Radi otpora na koji potencijalno nailazi od pasivnog ili nesposobnog supružnika, žena koristi više kontrolnih strategija te više negativne i

kritizirajuće komunikacije, što sveukupno snižava razinu bračnog zadovoljstva kod supružnika (Gray-Little i Burks, 1983.).

Zaključno treba istaknuti da su neravnoteže moći koje se javljaju u heteroseksualnim vezama, unatoč proklamiranim normama egalitarizma u razvijenim zapadnim društvima, često još uvijek povezane upravo sa spolom pa je tako očekivano da će u neegalitarnim odnosima muškarac imati više moći od žene (Felmlee i Sprecher, 1997.). O tome će biti više riječi u sljedećem poglavlju.

4.2. Pogled na moć u partnerskom odnosu kroz prizmu rodnih uloga

Kako je i dosad spomenuto, ravnoteža moći u partnerskom odnosu svakako ima utjecaj na dugotrajnost i kvalitetu odnosa. Osvrćući se na prethodno poglavlje, vidljivo je da je egalitarna, jednaka raspodjela moći između partnera zaštitni čimbenik u partnerskom odnosu. Ta jednakost, međutim, ne znači istovjetnost. Drugim riječima, nije moguće da ciljevi i želje partnera uvijek budu kompatibilni, a kamoli isti. Idealni obrazac egalitarne razine moći među partnerima, odnosi se na percepciju partnera da imaju jednake razine moći, te da ih mogu manifestirati u različitim aspektima odnosima, ovisno što je kojem partneru bitnije (Felmlee, 1994.).

S druge strane, ukoliko su egalitarne postavke obrasca moći očekivane od partnera, ali ne i realizirane, ugrožena je dugoročnost veze (Felmlee, 1994.). Stoga, važno je istražiti posljedice disbalansa moći u intimnim vezama. Nadalje, možemo se zapitati podrazumijevaju li jednake razine moći među partnerima i ravnopravnost po pitanju spolova. Konvencionalno poimanje bračnih uloga promatra ulogu muževa prvenstveno kroz ulogu hranitelja, a ulogu žena kroz ulogu domaćica (Tichenor, 2005.). Prema ovakvom poimanju simetrične podjele uloga, muškarci si ti koji zarađuju radom izvan kuće te razmjenjuju svoj prihod za ženin rad u kućanstvu i brigu oko djece (Tichenor, 2005.). Ova "razmjena resursa" (Blood & Wolfe, 1960.; prema Tichenor, 2005.) smatra se uglavnom pravednom i razumnom razmjenoj jer su tu supružnici prikazani kao oni koji ispunjavaju komplementarne i jednako potrebne uloge.

Moć svakako nije jedini aspekt partnerskog odnosa korišten za ispitivanje ravnopravnosti spolova unutar partnerskog odnosa, ali je aspekt koji je dobio najviše pažnje kroz literaturu (Felmlee, 1994.). Felmlee (1994.) u svom istraživanju proučava povezanost spola i moći u partnerskom odnosu kroz tri relevantna pitanja: *Postoje li spolne razlike u percepciji moći u intimnim vezama?*; *Utječu li spolne razlike u moći na dugoročnost veze?*; *Imaju li različiti aspekti ravnoteže (npr. kako partneri donose odluke, koliko su emocionalno uključeni i koliko se pravedno tretirano osjećaju) slične učinke na ukupnu ravnotežu moći u vezi?*

Teorija resursa, varijanta teorije socijalne razmjene, konstatira da se moć osobe zapravo odnosi na funkcionalne resurse koje osoba posjeduje (Blood i Wolfe, 1960., prema Felmlee 1994.). Resursi u tom smislu podrazumijevaju bilo što što partner stavlja na raspolaganje kako bi zadovoljio potrebe drugoga (Felmlee, 1994.). S tim u vidu, nalazi mnogih istraživanja ukazuju da muševci generalno imaju više razine moći od žena jer zarađuju značajno više prihode te su stariji od žena, a prihod i životna dob označavaju osobne resurse empirijski povezane sa socijalnom moći (Blood i Wolfe, 1960., prema Felmlee, 1994.).

U istraživanju provedenom na uzorku studenata, Felmlee (1994.) dobiveni rezultati na pitanje "Tko je glavni?" u partnerskoj vezi, pokazali su da su generalno muškarci u većoj mjeri percipirani kao „glavni“ u vezi. Zanimljivo je napomenuti da je većina žena iz uzorka izvijestila o percepciji jednake razine moći između njih i partnera, dok su muškarci većinom iskazivali da oni imaju više moći od njihovih partnerica (Felmlee, 1994.). Kod onih ispitanika koji su prijavili nejednake razine moći, žene su označavale svoje muške partnere kao one s višom razinom moći u vidu donošenja odluka i manje emocionalne uključenosti (Felmlee, 1994.). Postavlja se pitanje kako to da je kod većine odnosa muškarac onaj s višom razinom moći, a istovremeno većina ispitanika smatraju svoje veze pravednima, bez obzira na stvarnu dinamiku moći (Felmlee, 1994.).

5. ISHODI DISBALANSA MOĆI U PARTNERSKIM ODNOSIMA

U brojnim izvorima literature, zaključeno je da u romantičnim odnosima veću moć ima onaj partner koji je manje emocionalno vezan i privržen, odnosno koji manje ulaže u odnos (Felmlee, 1994.; Simpson i sur., 2015.). S tim na umu, vraćajući se na teoriju međuovisnosti (Simpson i sur., 2015.), smatra se da je partner koji je manje zainteresiran za održavanje odnosa (radi boljih i brojnijih alternativa izvan veze te manje potencijalnih gubitaka u slučaju prekida odnosa), upravo taj koji diktira važne odluke u ljubavnom odnosu, uključujući odluku o nastavku ili prekidu odnosa. Cook i Emerson (1978., prema Grauerholz, 1987.) također potvrđuju da je razina moći povezana s razinom predanosti u vezi. Kako se veza razvija i predanost raste, pojedinci percipiraju svoju vezu sve više egalitarnom, odnosno jednakom u pogledu moći.

Stupanj do koje je pojedinac orijentiran na sebe ili orijentiran na drugoga (točnije, stupanj i način na koji partneri uzimaju u obzir jedno drugog u donošenju odluka i procjenjivanju) je također povezan s ravnotežom moći u partnerskom odnosu. Nadalje, u usporedbi s pojedincima koji su "other-oriented" tj. orijentirani na drugoga, samoorijentirani pojedinci će u većoj mjeri biti fokusirani na upravljanje i kontroliranje svoje okoline, a manje usmjereni na posljedice koje to ima na njihovog partnera (Grauerholz, 1987.). Festinger (1957., prema Grauerholz, 1987.) pretpostavlja da čak i kad samoorijentirani partneri nemaju veću moć u stvarnosti, obično percipiraju sebe moćnijima.

U ljubavnim odnosima neminovno se razvija određen stupanj ovisnosti ili navezanosti na partnera. Kako se odnos razvija, od partnera se može očekivati da se polako odriču drugih odnosa ili ih stavljaju ispod njihove veze, što rezultira manjim brojem drugih odnosa te samim time manjom dostupnošću alternativa (Kelley i Thibaut, 1978.; prema Grauerholz, 1987.). Ako je odnos baziran na toj ovisnosti, (Emerson, 1962.; prema Grauerholz, 1987.), onda se očekuje da će partneri koji imaju više alternativa (tj. imaju sposobnost pronaći jednako dobre ili bolje partnere od sadašnjeg), biti percipirani kao moćniji.

Dodatno, važna stavka je i prethodno spomenuta različita distribucija moći preko resursa koje partneri unose u svoj odnos (novac, status, ljubav, privlačnost...).

Što više resursa jedan partner unosi u odnos, toliko više moći ima u tom odnosu (Blau, 1964.; Homans, 1958.; Safilios-Rothschild, 1976.; prema Grauerholz, 1987.). Dakle, više resursa obično znači i veću razinu moći u partnerskom odnosu. U partnerskim odnosima u kojima jedan od partnera ima veću razinu moći te je u većoj mjeri samoorijentiran, postoji veći rizik od zloupotrebe moći i iskorištavanja drugog partnera.

Gregoratto (2017.) na zanimljiv način predstavlja iskorištavanje u ljubavnim vezama, shvaćeno kao oblik dominacije povezan s moći i ranjivošću. Spomenuto iskorištavanje može se shvatiti kao svojevrsna prva faza u prelazanju partnerskog odnosa u sfere nasilja. Norme koje pojedince poguraju na poziciju da iskorištavaju svoje ljubavne partnere su društveni čimbenici, osobno poimanje romantike, ekonomske varijable, rasni i etnički čimbenici, te mnogi drugi.

Kada govorimo o nasilnim vezama (psihičko, emocionalno, imovinsko nasilje), važno je imati na umu da je nasilje uvijek povezano s različitim stupnjem moći između nasilnika i žrtve. Kad je stupanj moći jednak, češće govorimo o konfliktu nego nasilju.

Dunbar i Burgoon (2005.) predstavili su obrazac interakcija između žene i muškarca nazvan „zahtjev-povlačenje“. Pri tome su uočili da se uobičajeni obrazac „žena-zahtjev“ / „muž-povlačenje“ izraženiji kada je u pitanju tema koja je važnija ženi nego mužu (Christensen i Heavey, 1990., 1993.; prema Dunbar i Burgoon, 2005.). Spominje se kako žene obično žele više promjena u područjima bliskosti, kućanskih poslova i brige o djeci, dok se muševci, za koje se obično pretpostavlja da su moćniji partneri u partnerskom odnosu, mogu opirati suradnji u tim područjima povlačenjem iz komunikacije. Budući da nemaju ništa od raspravljanja o problemima sa svojim partnericama, mogu sačuvati status quo i svoju poziciju moći izbjegavanjem sukoba umjesto da svoju moć očituju kroz sukob (Christensen & Heavey, 1990., prema Dunbar i Burgoon, 2005.). Po istom principu, nemoćni pojedinci vjerojatno neće izražavati svoje žalbe ako se boje da će njihovi pokušaji kontrole rezultirati odmazdom, nasiljem ili prekidom veze. Ovo je logika koja stoji iza učinka hlađenja, što je dokazano u brojnim studijama (npr. Cloven & Roloff, 1993.; Roloff & Cloven, 1990.; prema Dunbar i Burgoon, 2005.). Nemoćni pojedinci procjenjuju potencijalni

dobitak ili gubitak od otvorenog uključivanja u sukob te otkrivaju da je toleriranje ili udovoljavanje drugoj strani u sukobu uz male uloge, korisnije od izlaganja riziku nastavljanja sukoba i prekidanja odnosa (Leung, 1988., prema Dunbar i Burgoon, 2005.). Samo ako očekuju da mogući dobici (npr. ponovno postizanje jednakosti) nadmašuju moguće gubitke ili su vjerojatniji od mogućih gubitaka (npr. osveta ili prekid veze), trebali bi biti spremni riskirati izražavanjem svoje pritužbe.

U skladu s navedenim zanimljivo je spomenuti istraživanje „Zašto zlostavljane žene ostaju?“ (Gelles, 1976.) u kojem su intervjuirani članovi 41 obitelji u kojima su žene bile žrtve fizičkog nasilja od strane njihovih muževa. Devet žena bilo je razvedeno ili odvojeno od svojih muževa; trinaest ih je pozvalo policiju; osam je tražilo savjetovanje od zavoda za socijalni rad; a jedanaest njih nije tražilo nikakvu intervenciju. Ustanovljeno je da su tri glavna faktora koja utječu na daljnje postupke i odluke oko napuštanja muževa od strane zlostavljanih suprugica: 1) razina intenziteta nasilja (što je nasilje manje ozbiljno i rjeđe, to žena duže ostaje uz muža); 2) proživljeno iskustvo nasilja u djetinjstvu (što su ženu kao dijete više udarali njezini roditelji, to je vjerojatnije da će ostati sa svojim mužem zlostavljačem; 3) količina moći i resursa (što žena ima manje moći i resursa), veća je vjerojatnost da će ostati sa svojim nasilnim mužem (Gelles, 1976.).

Također nalazi istraživanja Colemana i Strausa (1986., prema Landolt i Dutton, 1997.), na uzorku od 2143 para, pokazali su da veze u kojima dominira muškarac sa znatno većim stupnjem moći od moći žene, imaju najviše razine konflikta i visok rizik od nasilja u partnerskom odnosu. Stoga feminističke perspektive naglašavaju da se nasilje nad ženama u partnerskom odnosu ne smije promatrati kao abnormalan događaj rezerviran samo za disfunkcionalne obitelji, već kao na rodno uvjetovano nasilje i sistematičnu manifestaciju muškarčeve percepcije prava na dominaciju nad ženom (Bograd, 1988.; Dobash i Dobash, 1979.; Walker, 1989.; prema Landolt i Dutton, 1997.). S druge strane važno je istaknuti da nalazi različitih istraživanja nisu potvrdili da postoji jednostavna linearna povezanost između patrijarhalnih odnosa koji karakterizira dominacija moći muškarca i nasilja nad ženama. Dodatno ograničenje u vezano uz mogućnost zaključivanja o ovoj temi vezano je uz činjenicu da su sva istraživanja o ovoj temi pretežito usmjerena na prepoznavanje heteroseksualnog

muškog nasilja nad ženama, dok su druge varijante partnerskih odnosa i vrsta nasilja znatno manje istražene (Landolt i Dutton, 1997.).

Još jedna stavka na koju valja obratiti pozornost kod negativnih ishoda disbalansa u dinamici moći na kvalitetu partnerskog odnosa, je uloga stila privrženosti. Naime, pojedinci s nesigurnim stilom privrženosti imaju negativan pogled na sebe i druge te, iako priželjkuju socijalni kontakt i intimu, doživljavaju konstantno nepovjerenje i strah od odbijanja (Landolt i Dutton, 1997.). Njihovi su romantični odnosi, dakle, karakterizirani visokim stupnjem anksioznosti i bijesa. Pojedinci s anksioznim stilom privrženosti opisani su kao ovisni o partneru, s visokim mišljenjem o partneru, a niskim o samima sebi. Ovi pojedinci stoga imaju snažan osjećaj nedostojnosti i manje vrijednosti, izražen kao potreba ugađanja drugome i/ili konstanto postavljanje zahtjeva partneru (Landolt i Dutton, 1997.). Osobe s nesigurnim stilovima privrženosti teško se nose s emocionalnim stresom, koji ima duboke korijene u sferi njihova narušenog samopoštovanja i emocionalne nestabilnosti, a sve navedeno ih stavlja u poziciju niže razine moći u odnosu.

Unatoč velikom broju istraživanja o moći u romantičnim vezama, vrlo je malo istraživanja o povezanosti dimenzije narcizma s distribucijom moći u romantičnim vezama. Vrabel i suradnici (2020.) ispituju ovu povezanost zbog toga što narcisoidnost karakterizira grandioznost, osjećaj prava, bešćutnost, nedostatak empatije i spremnost na iskorištavanje drugih. Narcistička potreba partnera da se osjećaju posebnima, u kombinaciji sa zanemarivanjem drugih, sugerira da pojedinci s višom razinom narcisoidnosti mogu jako mariti za moć (Vrabel i sur., 2020.). Ovo je mišljenje u skladu s prošlim istraživanjima koja pokazuju da pojedinci s višom razinom narcisoidnosti prijavljuju povećanu potrebu za moći (Carroll, 1987., prema Vrabel i sur., 2020.) i često maštaju o posjedovanju moći. Važna uloga koju moć igra u reguliranju grandioznih stavova o sebi može pomoći u objašnjenju poteškoća u vezi s kojima se osobe s narcističkim karakteristikama osobnosti često susreću u svojim romantičnim vezama (Vrabel i sur., 2020.). Iako su prošla istraživanja poboljšala razumijevanje veza koje narcisoidnost ima s različitim ishodima odnosa, često nisu uspijevala razlikovati različite strategije koje narcisoidni pojedinci koriste kako bi zadržali svoje grandiozne poglede na sebe. Kao rezultat toga, sveobuhvatni cilj ovog istraživanja bio je steći dublje razumijevanje uloge koju moć može imati u romantičnim vezama pojedinaca s

višim razinama narcisoidnosti korištenjem nedavno razvijenog koncepta narcisoidnog divljenja (karakteriziranog samopromocijom i samoveličanjem) i suparništva (karakteriziranog samozaštitom i defenzivnošću) („NARC model“) (Back i sur., 2013., Vrabel i sur., 2020.). Spomenuti koncept razvijen je kako bi pojasnio paradoksalne obrasce koji karakteriziraju pojedince s narcisoidnim značajkama osobnosti (npr. biti šarmantan, ali agresivan), kao i različite konceptualizacije narcizma (npr. grandiozni naspram ranjivog narcizma) koji su prisutni u literaturi (Miller i sur., 2017., prema Vrabel i sur., 2020.). Narcisoidno divljenje i narcističko suparništvo predstavljaju različite, ali ne i međusobno isključive strategije za zadržavanje grandioznih pogleda na sebe, a i zadržavanja moći (Back i sur., 2013.,; prema Vrabel i sur., 2020.). Strategije narcisoidnog divljenja (samopromocija i samoveličanje) u jednu ruku služe svojevrsnom „treniranju“ percepcije njih od strane svog društvenog okruženja (pa tako i romantičnih partnera) kako bi podržali njihove vlastite grandiozne poglede na sebe (Vrabel i sur., 2020.). U kontrastu s tim, pojedinci s višim razinama narcisoidnog suparništva ili rivalstva, skloni su primjenjivati obrambene strategije kada osjete prijetnju vlastitoj percepciji moći i grandioznosti, što zna rezultirati sukobima i nenamjernim slabljenjem njihovih grandioznih pogleda na sebe. Ovaj model sugerira da narcisoidno divljenje može biti obilježeno sklonošću da se međuljudske interakcije gledaju kao način za stjecanje poštovanja, divljenja i moći, dok narcisoidno rivalstvo može biti obilježeno tendencijom neprijateljstva u njihovim interakcijama te ono nema pozitivnu povezanost s razinama doživljene moći (Vrabel i sur., 2020.).

6. MEHANIZMI USKLADIVANJA MOĆI U PARTNERSKIM ODNOSIMA

Utvrđivanje ravnoteže dinamike moći među partnerima kompleksan je proces. Temeljem svega dosad spomenutog, može se zaključiti da partneri često nisu u mogućnosti samostalno identificirati nejednakosti u međusobnim razinama moći. Također, stvarnu dinamiku moći unutar partnerskog odnosa teško je mjeriti. Sukladno tome, Simpson i suradnici (2015.) postavljaju primjer pitanja koje ilustrira navedeno: *Kako se može objektivno mjeriti koliko nježnosti pruža svaki partner drugom partneru?* Dodatno pitanje koje se postavlja je, primjerice, pitanje je li uopće moguće

potpuno uravnotežiti dinamiku moći u partnerskom odnosu, ako su bitni korelati koji određuju poziciju moći poput dobi ili obrazovanja, nepromjenjivi ili teško promjenjivi? Također je vidljivo da neuravnotežene razine moći među partnerima često rezultiraju sukobima i nižom razinom zadovoljstva odnosom. Gray-Little i Burks (1983.) ističu da supružnici koji su općenito sposobni pregovarati i spremni činiti kompromise, ujedno su u većoj mjeri spremni i na bračnu prilagodbu.

Što je potrebno učiniti u preraspodjeli moći i na što je potrebno staviti naglasak u procesu terapijskog rada s parovima koji iskazuju teškoće u svom funkcioniranju, ukazuju rezultati istraživanja Gray-Little i Burksa (1983.) u kojem je glavni cilj bio procijeniti utjecaj promijenjenih obrasca moći na ishode partnerskog odnosa nakon provedene bihevioralne bračne terapije (BMT). Na kraju terapije, u post tretmanu, utvrđeno je da parovi s egalitarnom raspodjelom moći nastavljaju pokazivati najvišu razinu ukupne bračne prilagodbe; ali ne i najveću postignutu promjenu na različitim mjerama prilagodbe. U partnerskim odnosima u kojima dominira žena, partneri su bili drugi po pitanju bračne prilagodbe, a pokazali su najveće promjene putem mjera samoprocjene. Parovi s nejednako raspodijeljenom moći pokazali su najveće poboljšanje u ponašanju, ali njihovi su predtretmanski iskazi niskih razina bračnog zadovoljstva, nakon tretmana bili još niži (Gray-Little i Burks, 1983.).

Parovi u problematičnim vezama često bivaju uhvaćeni u vrtlog borbe za moć, pri čemu se u njihovoj dinamici odnosa izmjenjuju interakcije utemeljene na neurobiološkim postavkama (poput „fight, flight, freeze“ obrasca) te na kulturalnim postavkama (npr. natjecanje, individualizam i patrijarhat) (Fishbane, 2011.). Fishbane (2011.) se u svom radu fokusira na pomicanje diskursa o moći s mentaliteta „Moć nad“ na mentalitet „Moć s“ i „Moć za“, podrazumijevajući time zajedničko i timsko pristupanje problemu te sposobnost samoregulacije i poštovanja onog drugog.

Konstrukt „Moć s“ odražava predanost para da izgradi odnos kroz empatiju, poštovanje i velikodušnost, što su vještine od fundamentalne važnosti kada govorimo o partnerskom odnosu, one koje taj partnerski odnos čine, zaista, partnerskim. U radu Fishbane-a (2011.) obrađen je slučaj para John i Emily koji se nalaze na rubu razvoda. Johnovi ispadi bijesa i manjak emocionalne inteligencije te Eminino isključivanje i odbacivanje Johna dovodi par do nemogućnosti dopiranja jedan do drugoga. Therapeut

zaključuje da kod ovog para postoje neke ključne razlike povezane s moći: razlike u spolu, visini prihoda i sposobnosti zarađivanja koje naginju vagu moći u korist Johna (Fishbane, 2011.). Ipak, bez obzira na viši stupanj moći, John se doima sve samo ne osnažen. Emily, s druge strane, dominira po pitanju emocionalne i socijalne inteligencije te je u stanju spustiti Johnovo samopouzdanje svojim prezirom, ali i ona se osjeća bespomoćno u odnosu. Ovakvi parovi, kako kaže Wile (2002.; prema Fishbane, 2011.), jedni druge pretvaraju u neprijatelje ili strance umjesto u saveznike. Uzevši u obzir prethodni primjer, bavljenje s odnosima moći u partnerskom odnosu predstavlja očito vrlo važan aspekt terapije za parove s narušenim odnosima (Fishbane, 2011.).

O moći obično razmišljamo kao o "Moći nad", te je takva perspektiva ključna za prepoznavanje rizika od nasilja i za razmatranje dispariteta moći na temelju spola, fizičke veličine, mogućnosti zarađivanja, obrazovanja itd. (Fishbane, 2011.). Kao jasnije pojašnjenje koncepta „Moći nad“, odnosno mentaliteta u kojem partneri jedan na drugog gledaju kao različite stranke, važno je istaknuti da u pozadini leži jedan od glavnih načina na koji pojedinci pokušavaju poboljšati svoje intimne odnose - pokušaj promjene svog partnera (Overall i sur. , 2006., prema Overall i sur., 2009.). Međutim, Overall i suradnici (2006.; prema Overall i sur., 2009.) otkrili su da su uporniji pokušaji promjene intimnih partnera prema važnim dimenzijama relevantnim za vezu, kao što su pouzdanost, privlačnost i status, povezani s nižom kvalitetom veze. Ovim se podcrtava perspektiva koju partneri imaju prema sebi i prema svojoj vezi, te se u pitanje dovodi gleda li pojedinac na svog partnera kao neprijatelja i „onoga koji se treba promijeniti“ ili je vođen zajedničkim pristupanjem problemu. Načini na koje se manifestira „Moć prema“ i „Moć s“ oblikovani su kulturom, uključujući rodnu socijalizaciju. Iako su odnosi moći heteroseksualnih parova, oblikovani rodnom očekivanjima, pristup koji se ovdje nudi primjenjiv je i na istospolne parove (Fishbane, 2011.).

Pregovaračka moć i utjecaj mogu biti prilično izazovni za parove, osobito kada partneri postanu emocionalno reaktivni. Ne znajući kako upravljati vlastitim emocionalnim odgovorima ili kako doći jedan do drugoga, partneri mogu pribjeći taktici „Moć nad“ (Fishbane, 2011.). Žudeći za povezanošću i prihvaćanjem, partneri nenamjerno odguruju jedno drugo reaktivnim kritiziranjem i ljutnjom ili povlačenjem.

Uznemireni pokušaj jednog partnera da ga se čuje aktivira mehanizme samozaštite drugoga, dok se ciklus isprepletenih ranjivosti i strategija preživljavanja para neprestano ponavlja (Scheinkman & Fishbane, 2004.; Fishbane, 2011.).

Terapija za parove može ponuditi protuotrov za ovaj negativni proces, olakšavajući osnaživanje odnosa za oba partnera (Fishbane, 2010.; prema Fishbane, 2011.). Nastavno, osnaživanje para s neuravnoteženim obrascem raspodjele moći očituje se putem razvoja regulacije vlastitog unutarnjeg svijeta oba partnera i uspješne interakcije u interpersonalnom području te putem razvoja emocionalne i socijalne inteligencije (Bar-On, 2006.; Goleman, 1995., 2006.; Salovey, Mayer i Caruso, 2002.; prema Fishbane, 2011.). Već spomenuti okvir prijelaza s „Moć nad“ na „Moć s“ i „Moć za“ uokviruje prostor za razvoj ovih vještina, dovodi do povećanja vlastite moći te omogućuje partnerima da usvojena nova ponašanja vide kao samopoboljšanje i kao njegovanje odnosa (Fishbane, 2011.)

7. ZAKLJUČAK

Dinamika moći prožima odnose romantičnih parova (Fishbane, 2011.). Vrijednosti kultura koje naglašavaju hijerarhiju, natjecanje i individualizam, kao i one koje promiču muške privilegije i prilagođavanje ženama, utječu na sve parove, pa i one koji su posvećeni egalitarnim načelima (Jordan, 2009.; Knudson-Martin & Mahoney, 2009.; prema Fishbane, 2011.). Prikazane teorijske i istraživačke spoznaje u ovom radu ukazuju na važnost zadržavanja fokusa stručnjaka u terapiji parova na analizi dinamike moći i usklađivanju ravnoteže u pozicijama moći u partnerskom odnosu u kontekstu ostvarivanja većeg zadovoljstva i stabilnosti veze. Kvaliteta odnosa i bliskost romantičnih partnera uvelike su određeni konstruktom dinamike moći među njima. Kako je i dosad spomenuto, ravnoteža moći u partnerskom odnosu svakako ima utjecaj na dugotrajnost i kvalitetu odnosa.

Osvrćući se na dosadašnja saznanja i rezultate brojnih istraživanja, jasno je da egalitarna raspodjela moći predstavlja zaštitni čimbenik u partnerskom odnosu pri čemu je od primarne važnosti subjektivan doživljaj partnera da imaju jednake razine

moći te da imaju mogućnost manifestacije te moći u različitim aspektima odnosa, ovisno o tome što je kojem partneru bitnije. S druge strane, ukoliko su egalitarne postavke obrasca moći očekivane u partnerskom odnosu, ali ne i realizirane, ugrožena je dugoročnost veze (Felmlee, 1994.).

Rad na usklađivanju ravnoteže moći u partnerskom odnosu važan je u kontekstu prevencije negativnih ishoda do kojih može doći uslijed disbalansa moći. U odnosima u kojima jedan partner raspolaže sa značajno manje moći od drugog partnera, češće dolazi do situacija u kojima takva osoba, uslijed manjka resursa koje stječe samostalno (dakle bez svog „moćnijeg“ partnera) i uslijed manjka alternativa, tolerira potencijalno oštećujuće i nasilno ponašanje partnera. Ova spoznaja posebno je važna za socijalne radnike koji rade s obiteljima čije višestruke teškoće u funkcioniranju velikim dijelom leže upravo u disbalansu moći između partnera, što se iz roditeljske dijade prenosi i na ostale obiteljske odnose.

Kada govorimo o preventivnom i terapijskom radu s parovima i obiteljima u kojima je potrebno raditi na unapređivanju kvalitete odnosa kroz uravnoteženje moći, profesionalno djelovanje socijalnih radnika trebalo bi počivati na razumijevanju promjenjivih obrazaca (ne)jednakosti u intimnim odnosima te na dubljem sagledavanju dinamike moći u partnerskom odnosu, bilo da se radi o nevjenčanim ili bračnim partnerima (Vogler i sur., 2008.). S obzirom da je utvrđivanje dinamike moći u interpersonalnim odnosima vrlo složen proces, često nevidljiv i za same partnere te teško mjerljiv vanjskom opažaču, za kvalitetan rad u ovom području socijalni radnici trebaju steći dodatne stručne kompetencije kroz specijalizirane edukacije i stručna usavršavanja.

Na samom kraju važno je naglasiti da terapijski rad s parovima i obiteljima u području redistribucije i uravnoteženja moći, iako je vrlo zahtjevan, može doprinijeti značajnom smanjenju sukoba te povećati zadovoljstvo partnerskim odnosom i ukupnu kvalitetu života obitelji. Kako bi se postigli željeni pozitivni učinci, nužno je usmjeriti članove obitelji na iskazivanje empatije i međusobnog poštovanja te na zajedničko djelovanje i njegovanje pristupa *"moć s drugim"* umjesto *"moć nad drugim"*.

LITERATURA

1. Aida, Y. & Falbo, T. (1991.) *Relationships between marital satisfaction, resources, and power strategies*. *Sex Roles* 24, 43–56. <https://doi.org/10.1007/BF00288702>
2. Dunbar, N. E. , & Burgoon, J. K. (2005.). *Perceptions of power and interactional dominance in interpersonal relationships*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 22 , 207–233.
3. Dunbar N.E. , Lane B.L. i Abra G. (2016.). *Power in close relationships: A dyadic power theory perspective*. In Samp JA (Ed.), *Communicating interpersonal conflict in close relationships: Contexts, challenges, and opportunities*, 75–93.
4. Falbo, T., & Peplau, L. A. (1980.). *Power strategies in intimate relationships*. *Journal of Personality and Social Psychology*, 38, 618–628. doi:10.1037/0022-3514.38.4.618
5. Farrell, A. K., Simpson, J. A., & Rothman, A. J. (2015). The relationship power inventory: Development and validation. *Personal Relationships*, 22(3), 387–413.
6. Felmlee, D. H. (1994.). *Who's on top? Power in romantic relationships*. *Sex Roles*, 31(5/6), 275–295.
7. Felmlee, D. i Sprecher, S. (1997.) *The Balance of Power in Romantic Heterosexual Couples Over Time from “His” and “Her” Perspectives*. *Sex Roles* 37, 361–379. Preuzeto s <https://doi.org/10.1023/A:1025601423031>
8. Fishbane, M.D. (2011.), *Facilitating Relational Empowerment in Couple Therapy*. *Family Process*, 50: 337-352. Preuzeto s <https://doi.org/10.1111/j.1545-5300.2011.01364.x>
9. Galliher, R.V., Rostosky, S.S., Welsh, D.P. (1999.) *Power and Psychological Well-Being in Late Adolescent Romantic Relationships*. *Sex Roles* 40, 689–710. Preuzeto s <https://doi.org/10.1023/A:1018804617443>

10. Gelles, R. J. (1976.). *Abused wives: Why do they stay?* Journal of Marriage and the Family, 38(4),659–668.
11. Grauerholz, E. (1987.). *Balancing the power in dating relationships*. Sex Roles, 17,563–571.
12. Gray-Little, B., & Burks, N. (1983.). *Power and satisfaction in marriage:A review and critique*. Psychological Bulletin, 93,513–538.
13. Gregoratto F. (2017.) *Love is a losing game: power and exploitation in romantic relationships*, Journal of Political Power, 10 (3), 326-341.
14. Körner, R. i Schütz, A. (2021.). *Moć u romantičnim vezama: Kako su položajna i doživljena moć povezane s kvalitetom veze*. Časopis za društvene i osobne odnose , 38 (9), 2653-2677. Preuzeto s <https://doi.org/10.1177/02654075211017670>
15. Landolt, M.A., Dutton, D.G. (1997.) *Power and Personality: An Analysis of Gay Male Intimate Abuse*. Sex Roles 37, 335–359. Preuzeto s <https://doi.org/10.1023/A:1025649306193>
16. Lennon, C. A., Stewart, A. L., & Ledermann, T. (2013.). *The role of power in intimate relationships*. Journal of Social and Personal Relationships, 30(1), 95-114. Preuzeto s <https://doi.org/10.1177/0265407512452990>
17. Marwell, G., & Schmitt, D. R. (1967.). *Dimensions of compliance-gaining behavior: An empirical analysis*. Sociometry, 30, 350–364.
18. Overall, N. C., Fletcher, G. J. O., Simpson, J. A., & Sibley, C. G. (2009.). *Regulating partners in intimate relationships: The costs and benefits of different communication strategies*. Journal of Personality and Social Psychology, 96, 620–639. doi:10.1037/a0012961
19. Simpson J. A., Farrell A. K., Oriña M. M., Rothman A. J. (2015.). *Power and social influence in relationships*. In Mikulincer M., Shaver P. R. (Eds.), APA handbook of personality and social psychology. American Psychological Association, 3, 393–420.

20. Tichenor V. (2005.). Maintaining men's dominance: Negotiating identity and power when she earns more. *Sex Roles*, 53(3-4), 191-205.
21. Traeder, C.K., Zeigler-Hill, V. (2020.) *The Desire for Power and Perceptions of Heterosexual Romantic Relationships: The Moderating Roles of Perceived Power and Gender*. *Sex Roles* 82, 66-80. Preuzeto s <https://doi.org/10.1007/s11199-019-01037-9>
22. Vogler C., Lyonette C., Wiggins R. D. (2008.). *Money, power and spending decisions in intimate relationships*. *The Sociological Review*, 56(1), 117-143.
23. Vrabel, J. K., Zeigler-Hill, V., Lehtman, M., & Hernandez, K. (2020.). *Narcissism and perceived power in romantic relationships*. *Journal of Social and Personal Relationships*, 37(1), 124-142. Preuzeto s <https://doi.org/10.1177/0265407519858685>
24. Whittington, D. D., & Turner, L. A. (2023.). Parental Psychological Control and Self-Efficacy as Predictors of Romantic Relationship Power Dynamics. *Journal of Interpersonal Violence*, 38(3-4), 4486-4506. <https://doi.org/10.1177/08862605221117158>
25. Young, B., & Seedall, R. B. (2024.). *Power dynamics in couple relationships: A review and applications for systemic family therapists*. *Family Process*. Preuzeto s <https://doi.org/10.1111/famp.13008>
26. Zhao, R. (2024.). *Analysis of the Role of Positive Romantic Relationship Plays on Reducing Depression*. *Lecture Notes in Education Psychology and Public Media*, 50, 156-161.